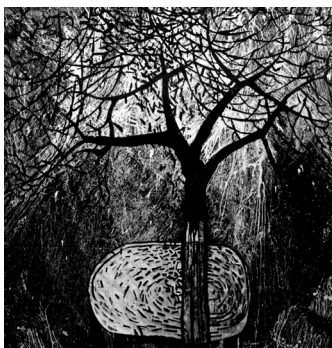

ANDRÉ FERENC

A KARAKTER A FONTOS

Szerettem volna hallani
jó, kemény
underground rapzenét
[...] Szerettem volna
hallani jó electrozenét,
minőségi elektronikus
alaphangzásokra rávive
magyar dallamokat...

Létezik-e jó, minőségi magyar zene Erdélyben – ezt a kérdést teszi fel 2016-ban már másodjára az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület Ifjúsági Szervezete és a Gitár East Egyesület a Legszebb Erdélyi Magyar Dal pályázattal, ahol erdélyi zenekarok saját szerzésű, magyar nyelvű dalai szállnak versenybe. A dalokról, szövegekről, az erdélyi zenei élet erősségeiről és hiányairól kérdeztem André Ferenc költőt, slammert, a pályázat egyik zsűritagját.

■ – *Milyen elvárásokkal, milyen előzetes tapasztalatokkal vágta bele erdélyi magyar előadók magyar nyelvű produkcióinak végighallgatásába?*

– Őszintén? Nagy kíváncsisággal fogtam bele. Korábban még én is zenekarozgattam amatőr szinten, tehát láttam, milyen színpadon lenni, miből áll egy dalszerzés, meg ilyesmi, tehát volt egy prekonceptióm valamilyen szinten. És tényleg kíváncsi voltam, hogy jelenleg hol áll az erdélyi magyar zenekari szcéná. Főleg a fiatalabb zenekarokra voltam kíváncsi, mert azt tapasztaltam, hogy kevés erdélyi zenekart ismerek. Egyszerűen nem kerülnek előtérbe, nem tudom, miért – persze van egypár, amit ismerek, jók, ügyesek, talpraesettek, de nem túl sok. És meg vagyok győződve arról, hogy sokkal-sokkal több van ennél, mint amit én látok-hallok.

– *És a tavalyi mezőny* változtatott valamit az elvárásaidon? Amire a tavaly még nem gondoltál, hogy feltétlenül szeretnéd ebben a mezőnyben látni, de most azt mondd, hogy igen, erre vagyok kíváncsi továbbra is ebben a versenyben.*

A LEMD 2015 díjazottjai: 1. Bagossy Brothers Company: *Elviszlek*; 2. Stereogám: *Neked adom*; 3. Dzsejtán: *Varázsének*; 4. Ego Sum: *Tata*; 5. Mercedes Band: *Hamu a szélben*; Különdíj: Kevin & The Roots: *Tépőzárási pánik*.

– Például a Dzseztán meglepett, megmutatták, hogy lehet szépen komponálni, összefüggésbe hozni a versritmust a dalszöveggel. A többieket azért úgy ismergettem innen-onnan, mind a döntősök közül, mind a nem döntősökből, a jelentkezők majdnem feléről hallogattam legalább, de róluk nem, és meglepett, hogy szép váltásokkal, szervesen építkező szövegekkel jelentek meg. Mindig volt a dalban egy kis csavarás, amire nem számítottam; nem volt egyértelműen kiszámítható, „verze-refrén-verze-refrén-szólo-refrén”, s vége van, hanem szépen felépült és építkezett a dal. Úgyhogy több ilyen, ami meglep. Egy daltól azt várom, hogy lepjen meg, legyen eredeti, olyan, hogy ha meghallom, akkor felismerjem. Minden zenekarban ez a fontos, a karakter. Nem is feltétlenül az, hogy az elejétől fogva minőségi módon szóljon – hány nagy banda, például a punk bandák vagy az AC/DC nem pontos zenészek, vagyis most már igen, de nem erről szólt, hanem hogy olyan hatalmas kreativitás van benne. Minden számuk ugyanúgy szól, de ezer közül is felismersz egy AC/DC riffet. És ez hiányzik, ezt keresem, hogy saját hangon szólaljon meg a zenekar. Persze nem az a baj, ha más elemeket is felhasznál, mert mindenki ezt csinálja, mindig máshonnan építkeznek, de legyen meg az a személyes világlátás és gondolatiság a zenében, hogy az működjön és mozgasson meg bennem valamit.

– *Milyen érveket látsz az angolul, illetve magyarul előadott dalok repertoáron tartása mellett? Melyik a fontosabb, vagy lehet-e ilyen mondani, hogy valamelyik fontosabb?*

– Nem fontosabb egyik sem, egyszerűen ismerek én olyan embereket, akik valamiért úgy érzik, hogy angolul könnyebben ki tudják fejezni magukat. Más a nyelvnek a struktúrája, más a dallama, emiatt másabb hangzások hozhatók ki belőlük. A magyar reggae furcsábban szól szerintem, mint az angol reggae, persze lehet nagyon jól csinálni azt is, nem azt mondom, hogy nem... mint ahogy egy magyar népdalhangzás furcsán szólna angol szöveggel. De mindent meg lehet csinálni jóra, hogyha úgy kapja el az ember. És igen, fontos, hogy legyenek magyar nyelvű dalok is, hogyha valaki úgy érzi, hogy magyarul szeretne énekelni, viszont a zenében nem a nyelv az elsődleges. Például a Rammstein az egyik kedvenc zenekarom, pedig nem igazán tudok németül, de attól még az a hangzás, az az összhatás, amit létrehoznak, számomra működőképes. Azt várom el a daltól, hogy a nyelvnek a hangzását tudja beleépíteni a dallamvilágba, és a kettő együtt működjön.

– *A pályázat egyik célja a magyar nyelvű dalok születésének az elősegítése. Hogy látod, van-e erre szükség, hogy bátorítsuk az előadókat, hogy magyarul is írjanak, hogyha már magyar zenészek?*

– Van, nem is feltétlenül szükség, ami elég kényszerítő fogalom, de érdemes erre lehetőséget nyújtani. Például van a magyarországi Subscribe zenekar, ők eleinte angolul írtak szövegeket, aztán írtak egy-két magyar dalt, ami tök jól működik, és most megalapította az énekes egypár másik magyarországi zenésszel együtt az USEME zenekart. Ők magyarul tolják, ez egy pop-rockos dolog, tök bulis, és tökre működik magyarul is. Talán jobban is, mint angolul. Bebizonyították, hogy magyar nyelven is működhet ez az alternatív pop-rock műfaj, ami tök fantasztikus. Vagy a Blind Myself metálzenekar, amelyik angol szövegekből fokozatosan lépett át magyarba, és szerintem jobb szövegeik vannak magyarul. Tehát lehet, hogy valaki azt hiszi, hogy angolul jobban tud írni, viszont rájön, hogy magyarul sokkal jobban ki fogja tudni fejezni magát, elvégre az anyanyelve, és sokkal jobban érzi az árnyalatait a szövegeknek, a hangulatnak.

– *Mik az általános benyomásaid a tavalyi mezőny dalairól, a szövegvilágot tekintve? Miről szólnak? Mennyire kidolgozottak?*

– Nem igazán éreztem, hogy tényleg-tényleg kidolgozottak lettek volna azok a szövegek, egytől egyig, de azért voltak precízebb, átgondoltabb világok. Nagyon gya-

kori téma persze a szerelem meg a vándorélet-hangulat, ami eleve zenében gyakran jön elő. Még Borbély András hívta fel rá a figyelmet az angol rockzene kapcsán, hogy mennyire a romantika költészetéből építkeznek. Például Alice Cooper *Poison* című dala egyértelműen az angolszász romantikus költészet hagyományait viszi tovább. És ezt érzem a magyarban is, s ez talán jó is, de nem feltétlen elégséges az, hogy ezekből a kockákból rakják össze a szövegeket, és érződik egy kis... petőfis hangzás. Szinte minden egyes szám szövege sortól sorig épül fel, szakaszok vannak, rímek vannak nagyjából mindegyikben, ami működhet, de nem kötelező. A Kistehén-szövegekben hányszor nincsen rím, csak pörög-pörög... vagy a Hiperkarmánál, ahol nincs is egyértelmű refrénszöveg, csak a szövegdarálás, ami működik. A rapzenében is sokszor nem egyértelmű, hogy itt van a sor vége, hanem belső rímekkel, áthajlásokkal van tele, ami jobban pörgeti előre az egészet. Tehát ez volt a legmarkánsabb észrevételem, hogy a magyar szövegvilág is a romantikus költészetből építkeznek, leglátványosabban az EDDA, az Illés, és ezt a hagyományt folytatják sokan. Kevésbé láttam azt a fajta szabadabb szövegkezelést, amit mondjuk Kispálék csinálnak meg sokszor, hogy szabadversszerű szövegekkel dolgoznak, és mindig más a dallam, nem kikövetkeztethető, hogy van egy verze-rész, és az így szól, van egy refrén, és az úgy szól... A verze mindig másképp hangzik, nem tudod egyértelműen, hogy a következő hajlítás hova fog kerülni, mire esik a hangsúly, hol van egy kis szünet, átvezető vagy ilyesmi. Ezt várnám a leginkább, hogy a meglepetés a szövegvilágban és a dallamvilágban is jöjjön be. Nem elvárás, de szeretem az ilyesmit, amikor a szöveg meglep.

– *Volt-e olyan, ami meglepett? Ami hűha-érzés volt?*

– Nagyon hűha-érzés nem, de volt pár szövegrészlet, ami megmaradt. Volt egy ilyen szövegrész, nem vagyok benne biztos, de talán a Még 5 Perc zenekartól, hogy „Bagoly van a beleimben, onnan huhog énreám”. Ez nagyon furcsa kép volt, és nagyon karakteres. Persze az *Elviszlek* (Bagossy Brothers Company) is szépen építkeznek, van egy jó koncepciója, és az letisztult szöveg; vagy a *Neked adom* (Stereogám), annak is van egy jó felépítése és egy jó ritmusa. De annyira egyik sem lepott meg, hogy azt mondjam, hogy hűha, és hogy belemásson a fülembbe reggeltől estig. Volt egy-kettő, amit még így dúdolgattam utána, de nem sok.

– *Mi volt az, ami hiányzott? Ami nagyon nem volt képviselve, és amit nagyon vártál volna?*

– Szerettem volna hallani jó, kemény underground rapzenét, ami tényleg ez a mocskos, de minőségi, igényes szövegekkel dolgozó. Olyan, mint Kendrick Lamar vagy Dope D.O.D., vagy akár a híresebbek közül Eminem vagy 2pac. Ami underground és kemény szövegekkel dolgozó, de jól kigondolt retorikával operáló rapzene, ami szól és üt. Szerettem volna hallani jó electrozenét, minőségi elektronikus alaphangzásokra rávive magyar dallamokat, amiket például az Anima Sound System csinált annak idején magyarok közül nagyon jól a dubos világban, ahogy keverte a magyar népies hangzást a dubzenével, és nagyon vagány hangú összhatásokat hozott létre. Meg hiányoltam az igényes, jó, kemény metálzenét, ami hörögjön, ha akar, de az jól, motiváltan legyen megcsinálva.

– *Kidolgozottságban, hozzáértésben hogy láttad, mennyire voltak szinten, mennyire kell még fejlődniük a zenekaroknak?*

– Hát minden zenekar mindig fejlődhet bárhova, nincsen soha egy olyan végső pont, amire azt lehet mondani, hogy na ez így tökéletes. De voltak nagyon jól kidolgozott dalok, amik szépen építkeztek. Főleg a nyertes dalok, amik eljutottak A-ból B-be, és folyamatosan fenn tudták tartani a figyelmet és az érdeklődést a riffekkel, a szólókkal... Ahogy egymás után léptek be, és párbeszédbe léptek egymással a hangszeresek, és nem csak léteztek egymás mellett.

– Nyilván nem közvetlenül befolyásolják a zsűrizésedet a személyes preferenciáid, de kíváncsi lennék, hogy dalszövegek tekintetében magyar nyelvterületen számodra kik jelentik a mércét?

– Hát egyértelműen ott van a Kistehén, amelyiknek Erdős Virág írja rengeteg szövegét, de nem csak. Nagyon-nagyon jó szövegek vannak, nagyon szeretem azt, ahogy a kisvárosi ember apró kis dolgait képesek úgy felnagyítani, hogy ott vagyok bennük. A 30Y-nak is vannak kiváló szövegei, a Kispálnak voltak, nem mindig, de ők is sokszor nagyon jól elkapták... Meg aki nekem nagy etalon a magyar metál szférában, a Watch My Dying zenekar, egy death metál banda, de sokszor nagyon igényes, költői minőségű szövegekkel állnak elő. Engem sokat inspiráltak, hogy verset írjak egyáltalán, nagy kedvenceim mai napig. Meg a Blind Myselfnek is érdekes, vagány szövegeik voltak... s az Isten Háta Mögött zenekar szintén, ők is nagyon jók, nagyon absztrakt világgal dolgoznak.

– Ha már szóba került a versírás, mennyire kerül kölcsönhatásba a kortárs irodalom a zenével? Látsz-e olyan pontot, ahol nagyon-nagyon be kéne hozni ezt a kapcsolatot?

– Nagyon be kell hozni, mert nagyon működik a kortárs irodalom a zenével. Van egy fiatal rapper srác – Rímibiózis néven zenél –, aki slammal foglalkozik meg kortárs irodalommal, és a szövegein látszik, hogy rengeteg irodalmat olvas, és ez a lényeg. Az irodalmat eleve mainstreammé tette Akkezdet Phiai és nagyon keményen futott. Beck Zoli a 30Y-ból a pécsi egyetemen roma irodalmat tanít, tehát ő is foglalkozik szövegírással; a Kistehén énekesének most jelent meg prózakötete; az Elefánt zenekarban Szendrői Csaba, aki nem tudom, hgy publikál-e szövegeket, de szintén elég minőségi szöveggel és zenével jön elő... És még rengeteg zenekar van, ahol nem feltétlenül kell költő legyen az énekes, de az irodalmi hatás segít abban, hogy árnyaltabb, minőségibb szövegeket lehessen létrehozni. És ez igenis fontos, hogy a hallgatónak a gondolkodását is fejlessze azáltal, hogy jó dalszövegeket ültet el a fejében, és jó gondolatokat ébreszt benne, meg hogy egyáltalán gondolatokat ébresszen. Tehát hogy ne öncélú legyen a zene, hogy akkor én most nyomorgok a szerelmemben, hanem úgy írjam meg, hogy amikor meghallgatja valaki, akkor ő is szerelmes legyen, és ő is legyen szomorú – és akármiről lehet így írni. Fontos az, hogy egy dal hangzása legyen kiváló, de egy jó szöveg mindig pluszt ad, mind a publicitásban, mind a befogadási lehetőségben. Lehet verset megzenésíteni nagyon jól, vagy lehet kortárs költőkkel beszélgetni, hogy most tessék, írjunk együtt zenét vagy bármit.

– Ha te kiválaszthatnád, akkor az erdélyi magyar kortárs irodalomból kinek, melyik szövegét és milyen zenével tudnád elképzelni a színpadon, ami neked nagyon-nagyon nagy kedvenced lehetne?

– Ez egy nagyon nehéz kérdés, ezen még nem gondolkodtam el... Rengeteg nagyon jó erdélyi kortárs szöveg van, ami különböző kontextusokban megállná a helyét. Például el tudnám képzelni Horváth Benji szövegeit stoner metálként, Seres-tély Zalánt egy kicsit pszichedelikus progresszív rockzenével látnám nagyon működőképesnek, vagy Varga László Edgárnak működhetnének szövegei alternatív rockos zenével.

Kérdezett Tamás Csilla